

HARİTA VE KADASTRO SEKTÖRÜNDE BİR YENİDEN DÜZENLEMENİN PARADİGMASI

Doç. Dr. Erol KÖKTÜRK

KONUYA YAKLAŞIM VE TEMEL DAYANAKLAR

Değişim, yeniden düzenleme, yeniden yapılanma, dönüştürme gibi kavramlar çelişkiler yumağının büyüdüğü zamanlar sıkça kullanılan kavramlardır. Kolay kullanılırlar, ama kolay yaşam bulamazlar.

Çelişkiler yumağının büyümesi, kendi dışımızdaki gerçeklikle genelde tutucu davrandığımız kendi kabullerimiz ve yargılarımız arasındaki aykırılığın büyümesi, aynı sorunların yıllardan beri süregidiyor olmaları, çözüme kavuşturulmamaları, yanısıra da bunlara yeni ve farklı sorunların eklenmesi anlamına gelmektedir. İçinde yer alınan koşulların, koşulların içinde yer alan yapılarla çelişmelere düşmesi, çözülmesi gereken bir çelişki olarak ortaya çıkar. Ya paradigma yapılarla tabi olacak, ya da yapılar yeni koşullara göre değişecektir.

Böyle bir olguyu, ülkemiz de, onun bir alt sistemi olarak sektörümüz de yaşamaktadır.

Son yıllarda devlet çarkının eskidiği, bu yapının ülkeyi daha iyiye götürmesinin olanaksız olduğu gibi değerlendirmelere, daha doğrusu yakınmalara daha sık rastlanır oldu. Bundan birkaç ay önce ülkenin Başbakanlık yapmış bir yetkilisi "devlet çöktü" diyebilmekteydi. Yani sanki bir mekanizma durduk yerde, onu yönetenlerin, yetkiyi elinde tutanların bilgisi ve inisiyatifi dışında çökmüş gibi... Yani bir otomobil mezarına terk edilmiş bir otunun, zaman içinde çürümesi ve kasanın olduğu gibi yere yapışması gibi...

Konuya böyle doğrudan girmeden bir şeyleri ortaya koymak zorlaşmaktadır.

Kuşkusuz sektörel yeniden düzenleme gibi bir konu farklı çıkış noktalarından köklenerek, farklı yaklaşımlarla, farklı söylemlerle ele alınabilir ve işlenebilir... Bir durum değerlendirmesinin ardından daha ılımlı ve uzlaşmacı bir yaklaşım ortaya konabilir... Genellikle davranışlarımızı belirleyen duygusallığımız öne çıkarak bazı şeyler özellikle *söylenmeyebilir*... Sonra da değişimin ve yeniden düzenlemenin gelmemesinden yakınmalarımız sürebilir...

Oysa bugün geldiğimiz noktada yakınmalarımızı açık yüreklilikle ortaya koymamız bile önümüzü açacak ve yolumuzu aydınlatacaktır. Bunu yeterli açıklıkla ve samimiyetle ve düzenli olarak yapamadığımızı düşünüyorum...

Sektörde bir yeniden yapılanmayı düşünmemizi gerektiren nedenler var mı gerçekten? Bugün bunu düşünme noktasında mıyız? Yoksa yapı küçük revizyonlarla 5-10 yıl daha gider diye mi düşünülüyor? Bir yenilenmeyi duyumsama momentinde miyiz?

"Bu duyumsama zaten var" diyen meslektaşlara hak vermemek elde değildir. Ama sorun da buradan kaynaklanmaktadır. Atalet ya da eylemsizlik, değişimin önündeki en büyük engeldir. Eylem ise, korkuların üzerine yürüyebilmeyi gerektirir.

Kanımca bugün *ülkemizde en önemli korku, yitirme korkusudur*. Tatmin eşiklerinin henüz tam oluşmadığı ve dotumluluk temeline oturmadığı bir noktada bu korku daha da belirginleşmektedir. Oysa korkunun yenilebildiği noktalarda, görülecektir ki, doğru ve teknokrasinin ön plana çıktığı tavırlar ve eylemler değişimin dayanakları ve güvenceleri olabilecektir.

İşte bu bildiri bir yenilenmenin zorunluluğu, bunun nedenleri, koşulları üzerine bir denemedir.

YENİ DÜNYA DÜZENİ KOŞULLARI

İçinde yer aldığımız dünya atmosferinde, uluslararası dengelerin yeniden biçimlendirildiğini, devletler arası ilişkilerin yeni bir döneme girdiğini, niyetlerle söylemler arasındaki çelişkilerin büyüdüğünü gözleyebiliyoruz. Nerede olursa olsun yeniden düzenleme arayışlarının bunları görmezden gelmesi durumunda, yani kendimizi onlardan bütünüyle soyutlayarak yapacağımız değerlendirmeler gerçekçi olamama olasılığını taşıyacaktır.

Yaklaşık 10 yıldan beri altyapısı kurulan ve Sovyetler Birliği'nin çözülmesinden ve Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra iyice olgunlaştığı düşünülen bu düzenin adı, 1989 yılında ABD Başkanı Bush tarafından *Yeni Dünya Düzeni (YDD)* olarak konulmuştur...

1980'lerde belirginleşen, ulus devletlerin ve geleneksel dünyanın yapısını değiştiren liberalizmin yeni olgusu küreselleşmeydi. Ekonomideki kaynakların dağılımında var olan devlet-piyasa dengesi 1980'li yıllarda piyasa lehine değişmişti. Bu değişim 1980'li yıllarda yaşanan ideolojik değişimin bir yansıması olarak ortaya çıkmıştı. İlk önceleri Keynesçi iktisat düşüncesi sorgulanarak geçerliliğini yitirdiği savları ortaya atılmıştı. Daha sonraları ise Marksizmin itibar kaybettiği görüşü yaygınlık kazanmış, sonuçta yeni liberal görüşler dünya ekonomisine egemen olmuştu. İdeolojide ortaya çıkan bu değişime koşut olarak iletişim alanında teknolojik değişim yaşanmıştı. Teknolojik değişim, tüm dünyayı içeren bir küresel piyasayı ortaya çıkarmıştı. Küresel piyasa ekonomide piyasanın rolünü artıran ve devletin rolünün azalmasını gerektiren politika değişimlerini ortaya çıkarmıştı (Bakırtaş 1996: 62). İşte bu siyasal değişimin çatı kavramıydı Yeni Dünya Düzeni.

Küreselleşmenin odağında gelişen yeni liberal süreç içerisinde devletlerin "asli" görevleri dışında bir rolünün olmadığı ya da çok küçüldüğü ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda süreç içerisinde devletin kamu harcaması bağlamında gerçekleştirdiği harcamalarının alt düzeylerde gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla özellikle 1945-1980 yılları arasında uygulanan ekonomik ve mali politikalar sonucu ortaya çıkan sosyal refah devletini, çeşitli politik araçlarla ortadan kaldırma çabaları yaygınlık kazanmıştır. Bu anlamda özelleştirme dünya ekonomisinin gündeminde şiddetle yer almış, sosyal refah harcamalarında önemli kısıntılara gidilmiştir (Bakırtaş 1996: 67).

Küreselleşme odağında gelişen liberal sürece gelişen tepkiler, küreselleşmenin serbest piyasa ekonomisinin işleyişi sonucu ortaya çıkmadığı ve küreselleşen dünyada uygulanan sistemin serbest piyasa ekonomisi olmadığı savını ortaya koymaktadırlar. Bu anlamda küreselleşme, dünya ekonomisine egemen olan çok uluslu şirketlerin arzu ve istekleri bağlamında, sermayenin ve malların küresel boyutta tam serbest dolaşımının sağlanmasını hedeflemiştir; buna karşın emeğin tam serbest dolaşımı dikkate alınmamıştır. Bu süreç ise sosyal ve ekonomik sorunlara yol açarak, modern kapitalist dünyanın ulus-devlet bağlamındaki gelişme sürecinin krizini ortaya çıkarmıştır (Bakırtaş 1996: 70). Öte yandan 1990'lı yılların başında merkez kapitalist ülkelerde yoğunlaşan durgunluğun aşılma sürecinde küreselleşme sürecinin yanında bloklaşma eğilimleri de giderek güçlenmiştir. Küreselleşme kavramı odağında biçimlenen Yeni Dünya Ekonomik Düzeni, evrensel boyutta serbest piyasa ekonomisini gerçekleştirme savını ortaya koymasına karşın, uygulamada ortaya çıkan sonuçlar bu savla çelişmektedir. Merkez ülkeler bölgesel anlaşmalar ve bloklaşma süreçleri sonucunda neredeyse kartelleşme sürecini yaşamış; buna karşın çevre ülkelerin neredeyse dünya ekonomisinden dışlandığı bir yapı ortaya çıkmıştır (Bakırtaş-Top 1996: 4).

Yaşanan bu süreç sonucunda, devlet ile toplum arasındaki temsiliyet bağı kopmuştur; giderek yoğunlaşan küresel bağlantıların sonucu, bugün, "ulusal toplumlar, hükümetlerinin kararlarını, politikalarını ve eylemlerini artık hiçbir şekilde programlayamamakta, hükümetler de vatandaşları için özgür kararlar verememektedirler. Böylece hem devletin toplumu temsil etmesini ve toplumsal isteklere göre hareket etmesini simgeleyen parlamenter demokrasi ciddi bir krize girmiştir, hem de vatandaş ile devlet arasında devletin egemenliği söylemi ile kurulan köprü yıkılmıştır."

Bir diğer söylemle YDD aslında, hem dünyanın tüm emekçilerine ve hem de mazlum Güney ülkelerine emperyalizmin ideolojik-siyasi-ekonomik-askeri ve sosyal, yani akla gelebilecek her türlü aracı kullanarak başlatıldığı dizginsiz bir saldırının adıdır. YDD, *ekonomide*, serbest piyasa rejimi adı altında uluslararası finans kapitalin sınırsız diktasını; *politikada*, ulus devletlerin ekonomik temellerini; *ideolojik* alanda ise, neo-liberalizmin pompalanmasıyla sınıf mücadelesi çağı geçti tezinin öne çıkartılarak toplumlarda dinciliği ve ulusçuluğu kıskırtmak suretiyle ülkelerin sosyal yapılarının destabilize edilmesini hedeflemektedir (Ürgüplü 1996: 27).

Dünyanın, deyim yerindeyse, içine itildiği bu süreç, belirsizlik ve değişkenlikle karakterize edilmektedir. Bazılarına göre ise bu süreç, bir geçiş dönemidir. Tarihin Sonu'nun geldiğini söyleyen Fukuyama gibilere göre de, ekonomik ve toplumsal değişim anlamında ötesi olmayan bir noktaya varılmıştır. Ancak insanın yaratıcı düşüncesinin reddi anlamına gelen bu yaklaşım da, doğal olarak genel kabul görememektedir.

Samir AMİN, "yaşanan sürecin sonucu, 2. Dünya Savaşı sonrası oluşan dünya sisteminin karakteristik dengelerinin çöktüğünü ve yeni dünya düzeni yerine bir *dünya düzensizliği* noktasına geldiğini" belirtmektedir. Buna göre sonuçta bir kaos ortaya çıkmıştır. Bu kaosun üç temel nedeninden biri, "üretim sisteminin dünyasallaşmasının bir gereği olarak ulusal devleti aşabilen yeni siyasal ve toplumsal örgütlenme biçimlerinin geliştirilmemesi" olmasıdır (Bakırtaş 1996: 71). Bu tartışılabilir nokta da, bir başka değerlendirmenin kapısını açmaktadır: Yeni kurumlar yaratılamaması bir sıkıntı olarak ortaya konulurken, aslında Birleşmiş Milletler başta olmak üzere, uluslararası ailenin ortak kurumlarının YDD ortamında güdümlü duruma gelmesi bir başka handicap noktasını oluşturmaktadır.

Amacım YDD'ni tüm boyutlarıyla tartışmak değildir. Ancak bu kısa yaklaşım bile, YDD olgusuna ve küreselleşmeye bakıştaki tavrımızı netleştirme zorunluluğunu ortaya koymaktadır. İçinde yaşadığımız süreçle ilişkin tavrımız ne olabilir?

1. Ya süreç olduğu gibi kabullenilecek, Türkçesi rüzgarların önünde kuru bir yaprak gibi savrulacaktır.
2. Ya süreç bir olgu olarak kabullenilecek, buna göre içinde bulunulan koşullarda sistemle bütünleşme ve bu yolla onun olanaklarından yararlanma yolu yeğlenecektir.
3. Ya da yukarıda dile getirilen bazı eleştiri noktalarından yola çıkılarak, YDD reddedilecek ve ona karşı durulacaktır.

Özünde bir ideolojik tavır alışı gerektirecek bir tartışma söz konusudur. Buna göre ülkeye ve sektöre yansımaları değerlendirilebilir ancak.

Şimdilerde görünen ise, YDD'nin ülkelerin büyük bölümünü etkisi altına aldığı, bu ülkelerde bazı yeni yapılanma süreçlerini yönlendirdiği, olguyla bütünleşme eğiliminin güçlü olduğudur. Ülkemizde de son 15 yılda izlenen siyasalar, olguyu kabul etme ve onunla bütünleşme temeline dayanmaktadır. Bütünleşmede yaşanan sıkıntılar ise ülkemizin gerçekleriyle ilgilidir.

7. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANINDAKİ PERSPEKTİF

Örneğin 1996-2000 yıllarını kapsayan 7. *Beş Yıllık Kalkınma Planı*, YDD ve küreselleşmeyi kabul etmenin ötesinde *ona sarılan* bir yaklaşım ile ele alınmıştır. Bu plan incelendiğinde devletin ve onun kurumlarının, YDD ve küreselleşme koşullarına uyarlanması kabulleri açıkça görülmektedir. VII. BYKP'ndan yapılan bazı önemli alıntılar aşağıda verilmiştir:

Türkiye'yi 21'inci yüzyıla taşıyacak VII'nci Plan, küreselleşmenin avantajlarından en üst düzeyde yararlanarak çağı yakalamayı ve ülkemizin gelişmiş dünya ülkeleri arasında seçkin yerini almasını hedeflemektedir (s. 16).

AT ile gümrük birliğinin gerçekleştiriliyor olması, Türkiye'ye bir yandan yeni fırsatlar yaratırken diğer yandan yeni sorumluluklar yüklemektedir. Bu gelişme ülkemizin yapması

gereken değişimin ve yenileşmenin önemini daha da artırmıştır. Yapısal nitelikli kararların hızla alınması ve uygulamasına geçilmesi gerekmektedir.

Gümrük Birliği'nden beklenen faydaların sağlanabilmesi için, tüm kurumlar ve hukuki çerçeve gözden geçirilerek yeniden yapılandırılacak ve rekabet ortamının güçlendirilmesini sağlayacak reformlar gerçekleştirilecektir (s. 16).

VII'inci Beş Yıllık Kalkınma Planı yeni bir stratejik yaklaşımla ele alınmaktadır. Yeni plan, ülkemizin kalkınma hedefleri yanında, demokratikleşme sürecine de yön veren temel bir belge olacaktır (s. 17).

Demokratikleşme, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve liberalizm gibi kavramların ortak değerler olarak önem kazandığı; mal ve finans piyasalarının, bilgi ve teknolojinin ülke sınırlarını aştığı günümüzde ekonomik ve bir anlamda da siyasal ve kültürel bir küreselleşmeye doğru gidilmektedir (s. 1)

Bu gelişmelere paralel olarak uluslararası nomların ve kuralların, artan yaptırım gücü ile de desteklenerek giderek ağırlık kazandığı görülmektedir. Bu bağlamda, ülkelerin diğer ülkelerdeki gelişmelerden soyutlanmış olarak etkin ve sağlıklı politikalar oluşturmaları mümkün değildir (s. 2).

Yeni teknolojiler, özellikle enformasyon ve haberleşme teknolojilerindeki hızlı gelişme, ekonomik ve sosyal yaşamdaki değişimin nesnel tabanını oluşturmaktadır.

Dünyada, üretim sistemlerindeki ve bunun dayandığı teknoloji tabanındaki köklü değişimlerle bilgi toplumuna geçiş süreci yaşanmaktadır. Özellikle enformasyon teknolojisindeki gelişmelerin bir sonucu olan ileri otomasyon teknolojisi, yalnızca basit işgücünü değil, belirli ölçüye kadar beyin gücünü de ikame edebilme olanağını vermiştir. Bu çerçevede kaliteli insangücüne dayanan bilgi yoğun sanayiler ve ileri üretim metodları hızlı gelişmenin belirleyicisi olmuştur.

Yeni dönemin belirleyicisi olan bilim ve teknolojiye tam olarak yararlanabilmek için, kurumsal yapıda ve her seviyedeki organizasyon yapılarında önemli değişikliklerin yapılması gerekmektedir (s. 2).

AT ile tam üyelik hedefi doğrultusunda gümrük birliği sürecine giren ülkemiz, küreselleşmenin avantajlarından en üst düzeyde yararlanabilme fırsatını yakalamış bulunmaktadır. Bu fırsattan yararlanabilmek için, VII'nci Plan döneminde eğitim ve haberleşme altyapısı ile işgücü piyasası başta olmak üzere ekonomik ve sosyal altyapıda, devletin ekonomideki rolü ve organizasyon yapısında köklü değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda eğitim, bilim ve teknoloji, sanayileşme, ticaret, rekabet ve işgücü piyasalarıyla ilgili politikaların yeniden düzenlenmesi önem taşımaktadır (s. 3).

VII'nci Beş Yıllık Kalkınma Planı, dünyadaki hızlı yapısal değişimler ve bunların ortaya çıkardığı rekabet ve uluslararası bağımlılık sürecinde Türkiye'nin çağı yakalamak için köklü yapısal değişim ve toplumsal dönüşümlere zorlandığı bir ortamda hazırlanmaktadır (s. 4).

Eğitim sisteminin yapılanmasından ve işleyişinden kaynaklanan sorunlar önemini korumaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğrenim Kurulu Başkanlığı'nın merkezîyetçi yapısı, alt birimler ve taşra teşkilatlarının hareket imkanlarının sınırlı olmasına ve karar alma sürecinin yavaş işlemesine yol açmaktadır (s. 11).

Altyapısı yeterince oluşturulmadan çok sayıda yeni yükseköğretim kurumunun açılması eğitim-öğretimin kalitesini olumsuz etkilemekte, öğretmen ve öğretim üyesi ihtiyacının karşılanmasında güçlüklerle yol açmaktadır. Öğretmen ve öğretim üyelerinin eğitim kurumlarına dağılımında dengesizlikler bulunmaktadır (s. 11).

Bilim ve teknoloji politikasının odak noktası, toplumun bilgi seviyesinin yükseltilmesi; AR-GE faaliyetleriyle desteklenen ürünlerin minimum maliyet, kalite, standart ve süreklilik ilkelerini

yerine getirecek bir gelişmeyle sağlanmasıdır. Bu kapsamda ülkemizde uluslararası rekabet gücü elde edecek teknoloji üretebilme yeteneğine ulaşamamıştır (s. 13).

VI'ncı Plan döneminde hedeflenen araştırıcı personel sayısına ulaşamamış, GSYİH'dan AR-GE faaliyetlerine yeterli kaynak ayırlamamış, bilgi toplumu olma hedefi doğrultusunda ve refahın artırılması yönünde yeterli mesafe alınamamıştır (s. 13).

Herhangi bir kurum veya kuruluşa, özellikle karar alıcılara ihtiyaç duydukları nitelik ve miktardaki bilgiyi gerekli zamanda ve gerekli yerde sağlayabilecek hizmetler ve teknolojiler sistemi olarak tanımlanan bilgi altyapısı yetersizdir. Türkiye'de halen ulusal düzeyde toplanması zorunlu ve öncelikli veriler belirlenmemiş olup veriler belirli bir standartta değildir. İstatistik altyapısı, kurumlararası veri tabanları ve bunların iletişimini sağlayacak teknik metodolojiler istenen düzeyde oluşturulamamıştır (s. 13).

Bilgi toplama, işleme, saklama ve kullanıma sunma konusunda kamu ve özel kuruluşlar arasında yeterli işbirliği ve koordinasyon bulunmamakta; sağlanan bilgi ve verinin kullanıcılara ulaştırılmasında önemli ölçüde gecikmeler yaşanmaktadır (s. 83).

Yazılım teknolojilerine sahip olmadan bilgi toplumunu yakalamak ve diğer sanayilerde rekabet gücüne ulaşmak mümkün değildir. Yazılımla ilgili gerekli yasal korumanın ve sektöre özgü teşvikin temini önem taşımaktadır (s. 13).

Kamu yönetiminin hem merkezde hem de mahallinde yeniden yapılanması gereği devam etmektedir. Merkezi idare ve mahalli idareler ve aynı yöredeki mahalli idare birimlerinin arasındaki koordinasyon eksikliği sürmektedir. Mahalli ve merkezi idare arasında hizmet ve kaynak dengesi kurulamamış, yerinden yönetim ilkesi çerçevesinde mahalli idareler güçlendirilememiştir. Yerel nitelikli hizmetlerin büyük ölçüde merkezi idare tarafından yerine getirilmesi, halkın ihtiyaçları doğrultusunda etkili bir programlama yapılamaması idari etkinliği olumsuz yönde etkilemekte, mahalli idarelerin idari ve mali sorunlarının çözümünü merkezi idareden beklemesine yol açmaktadır. Aşırı merkezileşme sonucu görev, yetki, sorumluluk ve kaynak dağılımı açısından karmaşık bir idari, mali ve hukuki yapı oluşmuş, kamu hizmetlerinde etkinlik, verimlilik ve rasyonel kaynak kullanımı gerçekleştirilememiştir (s. 14).

Kamu hizmetlerinde etkinliğin artırılması amacıyla devletin rolünün değişen koşullar çerçevesinde yeniden tanımlanması ve değerlendirilmesi, kamu yönetiminin teşkilat yapısı, işleyişi ve personel rejiminden kaynaklanan sorunların giderilmesi ihtiyacı önemini korumaktadır. Bu kapsamda, görev ve teşkilat yapısı arasında uyum sağlanması ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesine yönelik hukuki ve idari düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir (s. 14).

Kamu yönetiminin örgütlenme, işleyiş ve personel yapısının değişen koşullara uyumunu sağlayarak yenilenme ihtiyacı artarak devam etmektedir. Bu çerçevede; devletin kamusal hizmetlerle ilgili görevlerinin yeniden değerlendirilmesi, teşkilat yapısının küçültülerek fonksiyonel hale getirilmesi, dengesiz istihdamın düzeltilmesi ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi gereği önemini muhafaza etmektedir (s. 98).

Kurumsal yapının, kamu ve özel kesimdeki örgütlenmenin, toplumun yenilenme ve uyum gücünü artıracak şekilde yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi ekonomik ve sosyal alanda başarının temel şartıdır (s. 17).

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında, devletin hangi faaliyetleri doğrudan yürüteceği veya yürütmeye devam edeceği, hangi faaliyetler açısından ise gözetici, destekleyici, yol gösterici veya sadece izleyici rol üstleneceğine karar verilerek kamu hizmetlerinin yeniden değerlendirilmesi, görev ve teşkilat arasında uyum sağlanması, hizmet etkinliğinin artırılması, şeffaflık, gerekli sayı ve nitelikte personelin istihdamı, ücret adaletinin sağlanması, katılımcılık ve halka dönük bir yönetim anlayışının yerleştirilmesi esas olacaktır.

Verimsiz ve pahalı devlet yapılanması ve işleyişi, kamu kaynaklarının özel yararlar için istismarının önlenmesi de sağlanarak, tasarruf ve etkinlik ilkeleri çerçevesinde yeniden düzenlenecektir.

Devletin rolü küreselleşme ve entegrasyon politikaları çerçevesinde yeniden tanımlanarak, tüm kamu kurum ve kuruluşları üstlendikleri görevle uyumlu bir teşkilat yapısına kavuşturulacaktır (s. 99).

Sürdürülebilir bir büyüme ortamını korumak ve üretim normlarındaki köklü değişim-dönüşüm süreciyle ortaya çıkan bilgi toplumuna ulaşabilmek için, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yaşamında ciddi *Yapısal Değişim Projelerini* hayata geçirmesi gerekmektedir. VII'inci Plan döneminde öncelikle geliştirilecek Yapısal Değişim Projeleri ile insan kaynaklarının geliştirilmesi sağlanacak, demokratikleşmeyi sağlayıcı dönüşüm projelerine önem verilecek, sanayileşmeye yeni bir ivme kazandırılacak, teknoloji yeteneği artırılacak, vergi alanında, sosyal güvenlik, tarımsal politikalarda, kamu hizmetlerinde, mahalli idarelerde ve altyapı hizmetlerinde çok önemli yapısal değişiklikler gerçekleştirilecektir (s. 18).

Görüldüğü gibi, yapılan alıntılardan, içinde yer aldığımız dönemde yapılması gereken çok köklü değişimler resmi belgeler arasında yer almıştır. Devletin ve onu oluşturan kurumların var olan yapılarıyla tıkanıp bu resmi Planla belgelenmektedir. Ancak bilinmektedir ki, IV. Plan başta olmak üzere daha önceki planlarda da birçok "tespit" yapılmıştı. O planların ardından bugünlere geldik... Demek ki sorun saptamalar yapmakta değil, çözümleri yaşama geçirmekte yatıyor. O nedenle VII. Plan'daki yaklaşımları yaşama geçirecek bir siyasi ve kurumsal iradenin olup olmadığı sorusu gündeme getirilmek zorundadır. Bu sorunun bir uzantısı olarak da, sektörümüzü oluşturan kurumlarda bu planda bizi ilgilendiren konularla ilgili bir irade arayışı var mıdır sorusu sorulmalıdır.

🍏 BİLİMSEL-TEKNOLOJİK DEVRİMDEN VE ETKİLERİNDEN KAÇAMAMAK

Karıncaların, arıların, aslanların ya da maymunların yaşamlarında onbinlerce yıldır hiçbir değişiklik olmadığı halde, insanların yaşamları sürekli değişmiştir. Bu değişiklik günümüze yaklaştıkça hızlanmıştır. Toplumsal yaşamdaki bu değişiklik ve gelişmelerin kalkış noktası *bilim ve teknolojidir*. Bu alanda insan beyninin gerçekleştirdiği ilerlemeler sayesinde toplumun üretim gücü artmış ve yeni yeni mallar ve hizmetler üretilerek yaşam sürekli olarak değiştirilebilmiştir. Ne var ki yaşamdaki bu değişimler sadece nicel alanda ve düz bir çizgi biçiminde olmamış, toplumun örgütlenme ve yönetim biçimlerini de değiştirmiştir. Bunun nedeni, bilindiği gibi, toplumsal yaşamın çeşitli alanları arasında bir uyum (belli bir uyum) bulunmasının doğal bir zorunluluk olmasıdır. Diğer bir deyişle, üretim güçlerindeki ilerlemelerin yaşama geçirilebilmesi için var olan toplumsal yapıda bazı kurum ve kuralların, örneğin mülkiyet ilişkilerinin değiştirilmesi gerekebilir (Aren 1995: 5). Özcesi bilim ve teknoloji alanında bir ilerleme olmadıkça toplumda herhangi bir gelişmenin olması olanaksızdır.

Bu önemli ve temel toplumsal gelişme dinamiğinin önemli bir üretim faktörü olmasının ötesine taşınarak toplumların gelişme şablonunun bir aşaması gibi değerlendirilmesine, sonuçta da 21. Yüzyılın *Bilim Toplumu* olarak nitelenmesine de tanık olmaktayız. Yönetim Biliminin önde gelen isimlerinden ABD'li Peter F. DRUCKER, 2010 ya da 2020 yıllarında tamamlanacağını tahmin ettiği değişimin henüz ortalarında olduğunu, gelişmiş ülkelerin toplum olarak kapitalizm *ötesine* doğru kaydıklarını, bu kayışın İkinci Dünya Savaşı'ndan az sonra başladığını, bu kapitalist ötesi toplumun serbest piyasayı ekonomik entegrasyonun tek kanıtlanmış mekanizması olarak kullanacağını, bu toplumun kesinlikle "anti-kapitalist" bir toplum olmayacağını, bu ortamda ulusal devletin entegrasyonun yalnızca parçalarından -ama kilit parçalarından- biri olacağını, bu toplumun temel ekonomik kaynağının bilgi olacağını belirtmektedir. Bilgi toplumunun başta gelen sosyal grupları ise "bilgi işçileri" olacaktır (Drucker 1994).

İdeolojik olarak farklı düzlemlerde ele alınsalar da, görüldüğü gibi bilimsel teknolojik gelişmelerin bugün ulaştığı nokta, önemle değerlendirilmek zorundadır. Toplumların gelişmesini, toplumsal kurumların yapılanmasını, işleyişini ve üretim süreçlerini derinden etkileyen bu gelişmeleri yalnızca izlemek, yönetenlerimiz ve yetkiyi ellerinde tutanlarımız başta

olmak üzere hiçbirimiz için yeterli değildir. Önemli olan bu gelişmeleri içinde yer aldığımız süreçlerin değiştirilmesinin olanakları olarak değerlendirmektir.

Olayın başka yönlerini yalnızca vurgu olarak da olsa belirtmekte yarar vardır. Global olarak değerlendirildiğinde bilimsel-teknolojik gelişmelere kuşkuyla bakanlar da söz konusudur. Teknoloji düşmanı olan ve adını bombacı profesör olarak duyuran Theodore Kaczynski, sanayi devriminin insanlık için felaketler getirdiğini savunuyor... teknolojik gelişmenin insanları makinelerin birer uzantısı haline getirdiğini savunuyor (Atmaca 1996: 16). Bu olayın bir yönü... Diğer önemli yönü ise, bilimsel-teknolojik gelişmelerin aynı zamanda insanlığın bugününü ve geleceğini tehdit eder biçimde kullanılmasının yaygın örneklerinin varlığıdır. Silah sanayinin ulaştığı noktadan çevreyi tehdit ve yok eden ürünlere kadar uzanan örnekler bu kuşkulara hak vermeyi gerektirmektedir.

Öte yandan batılı ülkelerde şu soru da sıkça sorulmaktadır: Teknoloji her derde deva mıdır? Bu bahlı sorunun nedeni, zaman zaman teknolojinin her derde devaymış gibi ortaya konulmasıdır. Teknolojik gelişmenin insan yaşamını daha da kolaylaştırmak ve zenginleştirmek için gerekli olduğu unutulabilmektedir. Bunun sonucunda teknoloji bir amaç gibi abartılmakta ve sonuçta insanda acizlik ve bağımlılık duygusu yaratmaktadır. İnsan kendi eli ile yarattığı bu ürünlerin tutsağı gibi görünmektedir. Teknolojinin mi bizi, yoksa bizim mi teknolojiyi yönettiğimiz birbirine karışabilmektedir (Atmaca 1996: 16).

Temelde olumlu olan ancak sayılan yansımalar nedeniyle olumsuzlukları da içinde barındıran bu gelişmelerin sonucu olarak, bilim artık birçok ülkede toplumun desteğini önemli ölçüde yitirmektedir. Bilim bir bunalım durumuna girdi. Bu bunalım kullanılan bilimsel yöntemlerle ve kavramlarla ilgili değildir, yalnızca *sosyal* ve *psikolojik* kökenlidir. Sosyal kökenlidir, çünkü temel araştırmalar yeterince desteklenmemektedir. Psikolojiktir, çünkü artık özellikle gençler bilimin gerçekleri bulmakta ve insanlara daha iyi bir yaşam tarzı sağlamakta kullanıldığından kuşku duymaktadırlar (Tan 1996: 6).

Fiziksel ve biyolojik sınırlamalara rağmen, insan bilimsel gelişmeye mahkum olduğunu bilmek durumundadır. Bilimi sınırlayan en önemli etkenler, sosyo-ekonomik, politik ve kültürel etkenlerdir. İçinde bulunduğumuz toplum izin vermedikçe, daha hızlı öğrenemeyiz ve hiçbir şeyi daha iyi bilemeyiz (Tan 1996: 6).

Bu gerçekler ortada iken ülkemiz bu süreçle ilgili düşündürücü bir noktadadır. VII. BYKP'ndaki saptamayla resmileşen durum şöyle özetlenmektedir: "Bilim ve teknoloji politikaları; diğer sektör politikalarıyla uyumlu olarak belirlenememiş, mal ve hizmet üretimini geliştirmeye yönelik ulusal stratejilerin, politikaların ve kalkınma planlarının ana eksenini oluşturamamıştır. Böylece bilimsel gelişme, teknoloji yeteneğinin artırılması ve eğitim-öğretim sistemi ile teknolojinin entegrasyonu mümkün olamamıştır. Bunun sonucu olarak, araştırma-geliştirmede kritik noktayı oluşturan AR-GE faaliyetlerine GSYİH'dan ayrılan payın yüzde 1'e ve iktisaden faal 10 bin kişiye düşen tam zaman eşdeğeri araştırmacı personel sayısının 15 kişiye çıkarılmasında başarılı olunamamıştır. AR-GE faaliyetlerine ayrılan kaynakların GSYİH içindeki payı Avrupa Birliği ülkelerinde yüzde 2, ABD'de yüzde 2.8, Japonya'da yüzde 3 iken, Türkiye'de bu pay yüzde 0.5 dolayındadır".

Görüldüğü üzere, ne yazık ki, Türkiye bilim ve teknoloji üreten bir ülke değildir. Bilim ve teknoloji üreten ülkelerle bu üretimdeki payları sıfıra yakın olan Türkiye ve benzeri ülkeler daha şimdiden iki ayrı galakside yer almış gibidir ve gelişmiş ülkeler galaksisi, upk "genişleyen evren" modelinde olduğu gibi, giderek bizimkinden uzaklaşmakta, bizden uzaklaştıkça da hızı artmaktadır. 1990'larda temenni edilebilecek tek şey, bu galaksinin, radyoteleskopla izlenebilecek kadar uzağına düşülmemesi ve aradaki uzaklığın hiç olmazsa optik teleskoplarla gözlenebilirlik sınırları içinde tutulabilmesidir (Göker 1990: 31).

Bu olumsuzluğun aşılmasında çözümü kendi dışımıza havale etme rahatlığında olamayız. Gelişmeleri ciddi ve derinlemesine değerlendirerek, sektörel yapılanma önerileri geliştirmek, bu konuda bazı süreçleri başlatmak bizlerin görevi olmalıdır. Çünkü bu gelişmeleri gözlerini kapayan kurumların ayakta kalma şansları giderek azalmaktadır. Ama öte yandan bu gelişmeleri izliyor izlenimi verip de, yapılarında hiçbir köktenci dönüşüm süreci başlatmayan kurumların da gelecekte ayakta kalmaları olasılığı yoktur.

● HABITAT II ÖNCESİ VE SONRASI

Sektörel yeniden yapılanmanın paradigmasını değerlendirirken ele alınması gereken bir diğer önemli konu HABITAT II zirvesidir.

● HABITAT II Öncesi ve Sırası

Birincisi 1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde yapılan **HABITAT** zirvelerinin ikincisi 3-14 Haziran günleri İstanbul'da gerçekleşmiştir. Yüzyılımızın bu çaptaki son büyük zirvesi kapsamındaki birçok platformda önemli tartışmalar yapılmıştır. Beklendiği gibi 25-30 bin kişi gelmese de, zirveye 7-8 bin insan katılmıştır. Ülkeler düzeyinde insan yerleşmeleri ile ilgili sorunların resmi ve sivil platformlarda tartışıldığı bu büyük buluşmada, hem dünyadaki hem de ülkemizdeki insan yerleşmeleri açısından umut ve heyecan verici bir sürecin başlaması düşünülmüştür.

HABITAT II'nin büyüklüğü nedeniyle zirveye abartılı yaklaşma eğilimleri de ortaya çıkabilmiştir. Ama 3-14 Haziran tarihleri arasında dünya doğal dönüşünü sürdürmüştür. Her ne kadar İstanbul Deklerasyonu konusunda uzlaşma sağlanamayınca, saat 24'te, Birleşmiş Milletler zamanı durdurulmuşsa da, salon dışında tüm ülkelerin yaşamı doğallığını sürdürmüştür. Ve sonuçta zirve sonrasında, başta Türkiye olmak üzere her ülke kendi gerçekleriyle baş-baş kalmışlardır. İşte sorun bu gerçeğin olumsuz yönlerini değiştirmek konusunda resmi düzlemde ve sivil toplum düzleminde bir uzlaşma arakesiti yaratılabiliyor ya da yaratılamadığı sorunudur.

TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, İstanbul Şubesi'nin eşgüdümünde bu zirvede STK Platformu'nda bir paneller yer almıştır. Ama yalnızca bir paneller... Yani harita-kadastro sektörü, **HABITAT II**'ye bütün güçleriyle katılabilmiş ve bu platformu hakkında değerlendirebilmiş değildir. Yapılanlar kuşkusuz vardır. Önemli olan sonuçlar üzerinde etkili olmak, sektör tabanında konunun önemini bilince çıkaracak eylemlilik içinde olmaktır. Gönül isterdi ki, zirvenin organizasyonu sürecinde daha geniş bazlarda ve daha katılımcı mekanizmalarla ortak iradeler arayışı örgütlenebilmiş olsun. **Katılımcılığın biçimselliğe indirgenmekten** kurtarıldığını belgelerle ortaya koyma istemi değil, zorunluluğu ortadayken bunun ancak sınırlı ölçekte gerçekleşmiş olmasını ülkemiz ve sektörümüz adına önemli bir kayıp olarak değerlendirmek gerekmektedir.

HABITAT II zirvesinde önemli platformlar oluşmuştur. Bunlardan hükümetler düzeyinde gerçekleşecek olan platformda resmi raporlar tartışılmıştır. Bu platforma sunulan **Türkiye Ulusal Raporu'nun resmi bakış açısını** değil, karşı karşıya bulunduğumuz gerçekleri yansıtabilecek bir **nesnellikle** ele alınması gerekmektedir. Böyle olmadığının konusunda yaygın bir kanı vardır. Olamazdı da, çünkü bu rapor sonuçta resmi bir rapordur ve devletin resmi rapor içinde nesnel davranmasını beklemek, en azından ülkemiz için bir ham hayaldir.

Ülkemiz sivil toplum örgütlerinin önemli bir bölümü, konferans konusunda taşıdıkları iyi niyetlerin ve düşüncelerin genel organizasyon ve ulusal rapor tartışmaları içinde doyurucu yansıyı bulamamış olması nedeniyle **sivil toplum kuruluşları platformunun içini doldurma** çabasına girişmişlerdir. Ulusal Rapor'un hazırlanması yaklaşımındaki eksiklikler ve yanlışlıklar Sivil Toplum Kuruluşları platformunda yapılacak katkılarla azaltılabiliirdi. Platformun iyi değerlendirilmesi sektörel yenilenme çabaları için önemli bir dürtü sağlayabiliirdi. Zirveden çıkan sonuçlar çerçevesinde çabaları sürdürmek yeniden yapılanma sürecini hızlandırabiliirdi.

Ülkemiz açısından bu Konferans, iç göçün büyük hızla sürdüğü, iç yerleşme dinamiğinin durağanlaşmadığı, yeni imar affı düşüncelerinin ortalıklarda dolaştığı, devletin elindeki tarım arazilerinin satılmaya başlandığı, toprak spekülasyonunun dizginlenemediği, arsa üretiminin gereksinimlerin çok gerisinde kaldığı, planlı kentleşme yerine kaçak kentleşmenin olağanlaştığı, köylerin boşaldığı, kentlerin köyleştiği, kıyıların betonlaştığı, orman alanlarımızın günbegün küçüldüğü, kültürel ve tarihi değerlerimizin göz göre göre yağmalandığı,

demokrasinin beşiği olması gereken kentlerin, demokrasinin yozlaştırıldığı merkezlerle dönuştüğü koşullarda toplanıyordu.

Sosyal devlet kavramının iyice unutturulduğu, bunun yerine *küreselleşmiş devlet* kavramının konulduğu bir dünya ortamındaydık. Özelleştirme alternatifsiz tek seçenek olarak toplumların önüne konuluyordu. İdeolojik yanı gizlenerek, bir teknik araçmış gibi gündeme getiriliyordu. Toplumda bu konuda, bazı siyasi yapılar, anamalcı çevreler ve bir kısım medya aracılığıyla bilinçaltı yaratmayı hedeflemişlerdi ve bunda başarılı da olunmuştı.

Delayısıyla zirveye ilgi göstermek gerekiyordu. Bu platformu önemsemek, ciddiye almak, gelişmelerin içinde olmak gerekiyordu. Ama olunabildi mi? Nedenlerini düşünmek gerekmektedir. Bir panel ve buna sunulan rapor (HKMO 1996) görevimiz yaptığımız anlamına gelemmez.

Bir çaba harcanmıştır. Değerlendirmeler ve önermeler yapılmıştır. Yapılanlara başka önermelerin de eklenebileceği, eklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ancak asıl sorun şuradadır: Bilinmelidir ki, önermeleri yapmakla görevlerimiz bitmiş olmamaktadır. *Asıl sorumluluk önermelerin yapıldığı noktada başlamaktadır.* Önermeleri yapanların önermelerine sahip çıkmaları, onların yaşama geçişi konusunda, önermelerin hazırlanmasında gösterdiklerinden daha fazla çaba göstermeleri gerekmektedir. Bu çabaların gösterilmemesi, ülkemizde önemli ölçüde *entellektüel enerjinin boşa kullanılmış olması sonuçlarını doğurmaktadır.*

“Birileri bizi birgün nasıl olsa anlar” yaklaşımı doğru bir yaklaşım değildir. *Hemen, şimdi, yarına bırakmamamız gereken sorumluluklarımız olduğunu unutmadan, sivil toplum örgütleri olarak güç ve eylem birliği içinde yerleşme alanlarımıza sahip çıkmak zorundayız. Çünkü yarınlarda daha insancıl ortamlarda yaşayabilmemiz, bugünlerde göstereceğimiz çabalar kadar olanaklı olabilecektir.*

Çünkü HABİTAT II ülkemiz ve yerküremiz açısından önemli bir platform olarak ortaya konulurken, bazıları da bu önemi küçültmek için mücadele vermişlerdir. Birleşmiş Milletler HABİTAT Genel Sekreteri *Dr. Wally N'Dow*, 30 Mayıs 1996 günlü törende, *“İnsanlığın son umudu belki de artık İstanbul'da”* demekten kendini alamıyordu. Ama kendisinin Birleşmiş Milletler HABİTAT Sekreteri olması sürecinde yaşananlar, HABİTAT Projesi'nin başındaki Kanadalı Bakan Bayan Elizabeth Dowdswell ABD'nin çabaları sonucu “ustaca” projenin başından uzaklaştırılışı ve yerine N'Dow'un getirilişi üzerinde düşünülmesi gereken noktalar dı.

Dowdswell, yaşanabilir bir konut sahibi olmayı da insan haklarının kapsamı içinde kabul etmekte, konut hakkının da, insan hakları arasına kaydedilmesini istemekle yetinmeyip, aynı zamanda HABİTAT II'yi 21. yüzyılda daha yaşanabilir, uluslararası eşitsizliklerin giderildiği, daha eşitlikçi bir dünyaya nasıl ulaşabileceğimizin tartışılacağı bir foruma çevirmek istemekteydi (Sirmen 1996).

ABD, HABİTAT II'deki tartışmalarda, kendi biçimine uygun küreselleşmenin tartışma konusu edilip, sakıncalarının ortaya dökülmesinden, bunun da 20. yüzyılın son büyük zirvesinde gerçekleşmesinden rahatsız olduğu için Bayan Dowdswell'in Üçüncü Dünyacı projesini baltalamış ve liderler zirvesini suya düşürmüştür.

Bu amaca ulaşılmış ve HABİTAT II'ye hem devlet başkanları hem de uzmanlar-delegeler bazında katılım beklenenin çok altında gerçekleşmişti. Katılan liderlerden en çok ilgiyi çeken Fidel Castro da Üçüncü Dünya adına sözcülük yaparak şunları haykırıyordu: *Dünyayı yok sayanlar, havayı, denizleri, ırmakları ve toprağı zehirleyenler şu anda insanlık için çok az kaygı taşıyor. Zenginleşmiş ülkelerin hükümet başkanlarından kaç tanesi bu toplantıya katılıyor?*

Peki biz, ev sahibi ülkenin insanları, bu ülkenin bir parçası olarak harita-kadastro sektörünün temsilcileri, bu önemli olaya ne kadar katıldık? Bu platformu ne kadar önemsedik? HABİTAT II'de değişik platformlarda ve atmosferlerde, değişik katılımlarla yapılan tartışmalarda, bir ortak mecraya doğru yürüyüş ne kadar sağlanabildi? Bunun önsel hazırlıklarında ne kadar nesnel ve duygusallıktan uzak davranılabildi? HABİTAT öncesi dönemle sonrası dönemde kendimizde ne kadarlık bir değişimi duyumsayabildik? Çıkan sonuçların toplumsal kazanımlara

dönüşmesindeki kararlılık ne düzeyde? Yoksa, belki abartılı olacak ama, HABITAT denildiği zaman, yenilenen kaldırım taşları ya da Boğaziçi Köprüsü dolayında yapılan kapanış gösterisi mi anımsanacak ağırlıklı olarak? Ya da HABITAT'ın sonuçları bazı entellektüel tartışmaların kaynağı olma özelliğinde mi kalacak? Oysa, galiba HABITAT yönetenlerden çok yönetilenler için yapılmış bir Forum'du...

HABITAT II'nin en önemli hedeflerinden birkaçı, *yapabilir kulma, sürdürülebilirlik, hakçallık* idi. Ama bu reddedilmesi olanaklı olmayan kavramların gerçek olma koşulları ne durumdaydı?.. Hangi uluslararası ortamda bu kavramlar hedef olarak konuluyor ve tartışılıyordu? Belgelere geçşeler de yaşama geçme olasılıkları ne idi?

İçinde yer aldığımız *Yeni Dünya Düzeni* ortamında, uluslararası dengeleri görmeden ve kendimizi onlardan soyutlayarak yapacağımız değerlendirmelerde iyi niyet ötesinde bir etki yaratmak olanaklı mıdır?

HABITAT II *zengin kuzeyin yoksul güneye* özeleştirisi yaptığı, vicdan muhasebesi yaptığı ve sonra da gönül borçlarını ödeme güvenceleri verdiği bir platforma dönüşebilse idi, geleceğimiz adına çok daha umutlu olabilirdik. Castro'nun vürgüsü üzerinde düşünmek gerekmektedir. Zengin ülkeler, kendi zenginliklerinin diğerlerinin yoksulluğu ve geri bırakılmışlığı üzerinde temellendiğini kabul etmeye başladıkları gün başka süreçlerin de önü açılacaktır. Önce bu karşılıklı konumlanmanın birlikte çözüm aramada bir eşitliğe dönüşmesi gerekmektedir. HABITAT II bunun için bir başlangıç olabilir miydi? Ama olamamıştır...

Burada gözden uzak tutulmaması gereken nokta ise, bu karşılıklı konumlanmadaki dengesizliğin giderilmesinin kendi dışımızdaki güçlere havale edilmesi yanlışdır. Bu tablo değişecekse, değişimin inisiyatifini elden ve kontrolden kaçırmamak gerekmektedir. Yani ulusal çıkarlar konusunda daha duyarlı, etkin ve kararlı olma zorunluluğu vardır. Bu, ulusal koşullarda çok yönlü mücadele edilmesi anlamına gelmektedir.

Öte yandan Kuzeyin Güneyi anlaması gereği, geleceğimiz açısından yaşamsal bir önem taşımaktadır. Çünkü gelecek yüzyılın bazı ana sorunları, yalnızca bölgesel ve yerel ele alışırla çözüme götürülebilir görünmemektedir. İşte bu sorunlara ortak çözümler bulunabilmesi ve *evrensel toplum yararına* uygun uygulamaların başlaması için yenilenmiş BM gereklidir. Bu ana sorunlardan bazıları şunlardır: Yeni enerji kaynakları, yeni gıda kaynaklarının ve suların yönetimi, evrensel ölçekte yoksulluk, toplu insan kıyımları, doğal ve yapay felaketler, ozon tabakası yırtılması, bölgesel savaşlar, açlık, bio-teknolojinin insanca olmayan kullanımları, v.b. Bunlara evrensel ölçekte ve tüm insanlık ailesi birlikte çözümler aramak ve bulmak zorunluluğu vardır.

Bir diğer önemli nokta şudur: YDD, ABD'nin patronajlığında evrensel ölçekte güvenlik ve kontrol konularında uluslararası hukukun devre dışı bırakılarak tek yanlı, daha doğrusu keyfi bir süewcin başlamasına neden olursa, ki olmaktadır, bunu da önemli bir tehlike olarak ortaya koymak gerekir. Kontrol düşüncelerinin altındaki baskı ve şiddet niyetlerinin kendini gösterdiği örnekler yaşanmaya başlanmıştır. YDD, insanlığın geleceğini kontrol etme, bu geleceğin dizginlerini elde tutma sürecini başlatsa, buna karşı durmak bir insan hakkı olarak ortaya çıkar.

Bugün gelinen noktada evrensel ölçekte,

- Siyasal istikrarın güçlendirilmesi
- Ekonomik büyümenin ve adil paylaşımın sağlanması
- Demokrasinin ve insan haklarının geliştirilmesi
- Yüksek çevre koruma standartlarının geliştirilmesi
- Uluslararası hukuk düzeninin kurulması
- Uluslararası teşvik ve ceza sistemlerinin kurulması

gerekmektedir. *Bunlar ve yapabilir kılmanın, sürdürülebilirliğin ve hakçallığın diğer ekonomik, siyasal ve toplumsal altyapıları kurulmadan bunları karar tasarılarının maddelerine dönüştürmek yeterli olamayacaktır.* Yani önce ülkeler bazında bu kavramların altını oyup-boşaltacaksınız, sonra da "yapamıyorsunuz!" diyeceksiniz!.. Ya da "yapamıyorsunuz!"

demenin gerekçelerini yaratıp sonra da konumunu ve haklılığını güvenceleyeceksin... Buna karşı durmak gerekmektedir...

Evrensel ölçekte bu güvenceler yaratılmadan, bölgesel ve ulusal ölçeklerde bu sonuç bildirgelerinin yaşama geçmesi konusunda normalin dışında uğraşlar verilmesi gerekecektir. Görülmektedir ki, çözümler 2 bilinmeyenli bir denklemle formüle edilebilecek kadar basit değildirler. Çok bilinmeyenli bir denklemle karşı karşıyayız. Bu durumda, çok bilinmeyenli denklemin ana parametrelerini serbest bırakarak, yani devre dışı bırakarak, tali parametrelerle *çözüm ve iyi niyet üretmeye kalkmanın* bizi doğru sonuçlara götürmeyeceği vurgulanmalıdır.

Yani özetle

- Çıkar, *kimin çıkarı*?
- Devlet, *kim için devlet*?
- Mekanın ve kaynakların kullanımı, *hangi niyetle kullanım*?
- Uluslararası hukuk, *hangi kurumların güvencesinde*?

sorularına *ulusal ve evrensel ölçekte toplum yararı* doğrultusunda yanıt verilemezse, o zaman alınan kararların niyetlerinin gerçek yüzü ortaya çıkmış olacaktır.

Bugün daha fazla kafa yorulması gereken konu, HABITAT II sonucu ortaya çıkan kararların yaşama geçmesi konusunda nelerin nasıl yapılabileceklerini ortaya koymaktır. YDD koşulları ortaya konurken doğal olarak bir karamsar tablo oluşmaktadır. Ama bir bütünü ortaya koyamadan onu oluşturan alt modeller konusunda sağlıklı sonuçlar üretilemez.

Şimdi ülkemizi dünyadan ve dünya dengelerinden soyutlamadan, çıkan HABITAT kararları konusunda daha derinlemesine düşünmenin, iş ve güçbirlikleri oluşturma zamanıdır. Aslında bu ve benzeri toplantıları ve kurultayları kendi sektörümüzle ilgili HABITAT'lara dönüştürebilmek gerekmektedir

Ülkemiz, bu büyük organizasyonu, ne yazık ki insanlarımızı mal edememiştir. Zirvenin büyüklüğü gelenlerin sayısıyla vurgulanmaya çalışılmıştır. Sivil toplum geleneği yaratma konusundaki önemli bir fırsatın iyi kullanıldığını söyleme olanağı yoktur.

Ama öte yandan, sivil toplum örgütlerinin de bu vesileyle kendi konumlarını gözden geçirme ve yeni bir düzlemde ortaya çıkma konusunda başarılı oldukları söylenemez. Dileğimiz hataların zirve sonrası gözden geçirilmesi ve zirveden çıkacak sonuçların yaşama geçirilmesi konusunda sonradan da olsa güç ve eylem birliği sürecinin başlatılmasıdır.

HABITAT II, bizi bu ve diğer konularda yeniden düşündürmesi gereken bir süreci başlatmalıdır. O nedenle şimdi, *HABITAT II'yi geçmişte kalan bir olay olarak değil, geleceğimizi yeniden tasarladığımız bir sürecin yoğunlaşma noktalarından birisi olarak önemsemek ve unutmamak zorundayız...*

• HABITAT II Sonrası

Her ne kadar *İnsan Yerleşimleri Üzerine İstanbul Bildirgesi*'nde bol miktarda "taahhüt ediyoruz", "söz veriyoruz", "bağlılığımızı bir kez daha vurguluyoruz", "güvence altına almak amacı güdüyoruz", "kötü koşullarla mücadele etmeliyiz" v.b. söylemler yer alıyorsa da, aslında bunların devletler nezdinde en küçük bir bağlayıcılığının olmadığını bilmek durumundayız. Ama Deklarasyonun 5. maddesinde, "...dünya ekonomisinin küreselleşmenin sağladığı imkanlara ve kalkınma sürecinin hedeflerine ..." sıcak baktığı belirtiliyor. Sürdürülebilir yerleşme ve herkese yeterli konut devletlerin, diğer bir deyişle hükümetlerin asli ve anayasal görevi olması gerekirken, sözümona bir "ortaklık" arayışı içinde bu görev 12. maddede "yönetim dışı kurum ve kuruluşlara" yüklenerek, ileride başarısız durumda yapılabilecek eleştirilerden kaçmanın yolları yarauluyor (Ürgüplü 1996: 28).

HABITAT II'nin sonuç bildirgelerinden olan ve kendisine yukarıdaki eleştiriler yöneltilen *İnsan Yerleşimleri Üzerine İstanbul Bildirgesi*'nde şunları buluyoruz:

1. Bizler, 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında, İstanbul, Türkiye’de yapılan Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı’nda (Habitat II) bir araya gelmiş olan ülkelerin devlet ya da hükümet başkanları ile resmi delegasyonları olarak, herkes için yeterli barınmanın güvence altına alınması ve insan yerleşimlerini daha güvenli, sağlıklı ve daha yaşanabilir, eşitlikçi sürdürülebilir ve üretken kılma doğrultusundaki evrensel amaçları güçlendirme yolundaki bu olanağı bir fırsat olarak görüyoruz. Konferansın iki ana teması -herkes için yeterli barınma ve kentleşen bir dünyada sürdürülebilir nitelikte insani yerleşim gelişimi- hakkındaki duyarlılığımız, Birleşmiş Milletler Bildirgesi’nden esinlenmiştir ve yaşam ortamımızı iyileştirmek üzere ulusal, uluslararası ve yerel düzeylerdeki eylem ortaklıklarının var olanlarını yeniden onaylamayı ve yeni ortaklıklar yaratmayı amaçlamaktadır.

KEP’nın (Küresel Eylem Planı) kapsadığı hedefleri, ilkeleri ve tavsiyeleri yerine getirmeyi taahhüt ediyor ve bu gündemin uygulanması için karşılıklı desteklerimizi vaad ediyoruz.

2. maddede, barınma ve insan yerleşimleri koşullarında süregelen *kötüleşmeye* ve ardından yerleşimlerin çeşitliliklerinin korunmasına değinilmekte; 3. maddede, tüm insanlığın daha geniş bir *özgürlük* içinde daha iyi yaşam standartlarına kavuşturulmasına olan *bağlılık bir kez daha* vurgulanmakta, daha önce konuyla ilgili olarak yapılan konferansların sonuçlarını küresel eylem planı ile bütünleştirme amacı dile getirilmekte; 4. maddede, insan yerleşimlerindeki *kalitenin* yükseltilmesi için yapılması gerekenler sıralanmakta; 5. maddede, insan yerleşimlerinin sorunlarının küresel olduğuna değinildikten sonra, dünya ekonomisinin küreselleşmesinin gelişme süreci açısından riskler ve belirsizlikler olduğu kadar olanaklar ve fırsatlar da sunduğu ve bu anlamda işbirliklerinin yoğunlaştırılması dile getirilmekte; 6. maddede, kırsal ve kentsel gelişmenin karşılıklı bağımlılığı üzerinde durulmakta; 7. maddede, yoksulluk ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak, herkes için tüm insan hakları ve temel özgürlükleri ilerletme ve korumaya ve herkese eğitim, beslenme ve yaşam boyu sağlık hizmetleri ve özellikle yeterli barınma gibi temel gereksinimleri sağlamaya yönelik çabaların yoğunlaştırılması belirtildikten sonra iyileştirme taahhüt edilmekte; 8. maddede, uluslararası metinlerde öngörülen yeterli konut hakkının tam ve ilerleyici biçimde gerçekleştirilmesine yönelik taahhüde bağlılık yinelenmekte; 9. maddede, uygun fiyatlı konut sunumunun genişletilmesine çalışmaktan söz edilmekte; 10. maddede, kendilerini ekosistemlerin taşıma kapasitesine saygı duymaya ve olanakların gelecek kuşaklar için korunmasına adadıklarını belirtmekte; 11. maddede tarihsel, kültürel, mimari, doğal, dinsel ve ruhsal değer taşıyan binaların, anıtların, açık alanların, arazilerin ve yerleşim modellerinin korunmasının, rehabilite edilmesinin ve bakımının desteklenmesi dile getirilmektedir.

12. maddede, yapabilir kılma stratejisi ile ortaklık ve katılım ilkelerini, yükümlülüklerimizin gerçekleşmesi yönünde en demokratik ve etkin yaklaşım olarak kabul ediyoruz. Yerel yetkilileri Küresel Eylem Planı’nın uygulanmasında enyetkin ve yaşamsal ortaklarımız olarak kabul ederek, her ülkenin kendi yasal çerçevesinde, demokratik ve yerel yetkililer aracılığıyla ademi merkezileşmeyi desteklemeli ve hükümetler için tüm düzeylerdeki anahtar gereklilikleri oluşturan, saydamlıklarını, hesap verebilirliklerini ve halkların gereksinimleri karşısındaki sorumluluklarını güvence altına alırken, mali ve kurumsal kapasitelerini ülkelerin koşullarıyla uyum içinde güçlendirmeye çalışmalıyız.... denmektedir.

13. maddede, Küresel Eylem Planı’nın uygulanması yeterli fonları gerektireceğinden, tüm kanallardan yeni ve ek kaynaklar da içinde olmak üzere, mali kaynakları ulusal ve uluslararası düzeylerde harekete geçirme gereği vurgulanmakta; 15. maddede, Küresel Eylem Planı’nın başarılı biçimde uygulanmasına dönük destek taahhüdü verilmektedir.

Öte yandan HABITAT II çerçevesinde toplanan *Kentler ve Yerel Yetkililer Dünya Meclisi Bildirgesi*’nde şunları buluyoruz:

- Dünya, tüm kurumları ve tüm aktörleri her geçen gün biraz daha karmaşıklaşan bir gerçeğin hem anlaşılması hem de yönetilmesiyle ilişkili olarak öğrenme konumuna yerleştiren, tüm alanlarda yaşanan benzeri görülmemiş değişimlere göre yeniden örgütlenmeli ve bunlara uyum sağlamalıdır,

- Dünya, daha yaşanabilir, karşılıklı olarak birbirini destekleyen, daha sağlıklı ve daha güvenli insan yerleşimlerine ulaşmak için düşünmeli ve etkinlik biçimlerini gözden geçirmelidir. Bunun için tutarlı orta ve uzun vadeli yönlendirici ilkeler oluşturmak ve bunların uygulanması için yeni uzlaşma, işbirliği ve ortaklık prosedürleri belirlemek gereklidir.
- Sürdürülebilir insani kalkınma, temelde, devletin ekonomik ve toplumsal konulardaki uygun rolüne hala saygı gösterirken, somut inisiyatifleri tabandan yukarı doğru hareketlendirme konusunda en fazla yetenekli olan, gerçekten daha iyi bireysel ve kolektif yaşam kalitesine yönelik olarak biçimlendirilmiş yerel düzeyde algılanmalı ve uygulanmalıdır,
- Verili bir düzeydeki insani bir yerleşimin kendisini etkileyen kararların (özerklik ilkesi uyarınca) kendi düzeyinde alındığı yerde daha iyi işletilebileceği; ve kendisini yöneten yetkililerin (yakınlık ilkesi uyarınca) erişilebilir olduğu ve demokratik bir temelde seçilmiş olduğu yerde daha iyi yönetilebileceği anlayışından hareketle, ademi merkezileşme politikaları sürdürülebilir insani kalkınmanın ve iyi bir insan yerleşimleri yönetiminin yükseltilmesinde yeğlenen yaklaşım durumuna gelmelidir.

Bunlar ve burada yazılmayan diğer kararlar, insan yerleşimleri ve onun ayrılmaz parçası olan toprak kullanımı konusunda, bundan sonra yeni süreçleri başlatma çabası içinde olmamız gerektiğinin dayanaklarıdır. Toprakla ilintili bir sektör olarak harita-kadastro sektörü, HABITAT II ve diğer uluslararası toplantıların-konferansların sonuçlarını kendi açısından yeniden gözden geçirmelidir.

Özellikle Helsinki, AGİK gibi zirvelerin belgeleri, aslında, anayasanın 90. maddesine göre imzalandıkları an bir iç tüze belgesine dönüşürler... Bunların bile ne oranda uygulandıklarını demokrasimizin bugünkü durumuna bakarak anlayabiliriz... Gerçi HABITAT II sonuçları bu kapsamda değildir, fakat altına sonuçta devletin tepelerindeki kişiler imza atıyorsa, bunların içinden sektörümüzle ilgili sonuçlar çıkararak sahiplenilebilecekleri sahiplenmek de bir görev olmaktadır.

Ancak ülkemizde siyasiler ve yönetenler kanadında gözlenen *söylem-eylem-çelişkinin* örnekleri anımsandığında bu konularda çok da fazla iyimser olunmaması gerektiği de ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle aşağıdaki eleştirilere kulaklarımızı kapamamız olanaksızdır:

1992 yılında Rio'da toplanan "Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı" sonrasında imzalanan bildirelere ve alınan "tavsiye kararları"na karşın yaşanan kirlenmeler örnek gösteren TORUNOĞLU (1996: 26), "bu bağlamda, HABITAT II Konferansı sınırsız yayımlanan anlaşma ve bildirelere de, olumlu ve moral etkilerini bir yana bırakırsak, uygulamaya dönük yönleri açısından" iyimser bakamıyor.

HABITAT II Konferansı da, emperyalizmin küreselleşme çabalarını dolu dizgin sürdürdüğü ve ezilen uluslara Yeni Dünya Düzeni (YDD) denilen sömürge statüsünü dayattığı günümüz politik ortamında, *yerleşme ve barınma sorunlarına* kendilerince (emperyalistlerce) kabul edilebilir çözüm arayışı... Ancak küreselleşme denen olgunun kendisi, bizzat *yerleşme ve barınma koularındaki çıkmazın da yaratıcısı*... Serbest piyasa rejimi şartlarında, eşitsiz gelişme ve iç ve dış göç dünya ölçeğinde sürdüğü sürece, birtakım metropollerin (Mexico City, Rio de Janerio, Kahire, İstanbul gibi) anormal şişmesinin ve yönetilmez duruma gelmesinin önüne geçmek mümkün değil. Bu nedenle de küreselleşme politikaları değişmez veri olarak kabul edildiği takdirde, Habitat II Konferansı'nın önüne koyduğu iki ana hedefin, yani *sürdürülebilir yerleşme ve herkese yeterli konut* temalarının gerçekleşmesi olanaksız (Ürgüplü 1996: 28).

● KALİTE KONUSU

1995 yılının en önemli siyasi konularından biri Avrupa ile entegrasyon ve Gümrük Birliği konusu idi. Gümrük Birliğinin bizi zorladığı birçok değişim konusu vardı ve halen de var: Demokrasi, insan hakları, ticaret hadleri v.s. Ama öyle bir konu var ki, sektörel değişim, yeniden yapılanma konularının içinde önemli bir yer tutmalıdır: Bu, kalite konusudur. Türkiye bugün yaşamın hemen tüm alanlarında gerçek bir *kalite devrimini* yaşamak zorundadır.

1949 yılı Ocak ayında kalite kontrolü tanıtacak bir araştırma grubu kuran Japon Hükümeti, 1960 yılında Kasım ayını "Kalite Ayı" ilan ediyor. 1962 yılında ilk Kalite Çemberi çalışması, bununla birlikte de kalite standartlarının sürekli gelişimi süreci başlıyor.

Japonların bu yolla dünya pazarlarındaki rollerinin artışı başta ucuz işçisine bağlayan ABD şirketleri, temel nedenin bu olmadığını çok sonra görüyor ve rekabet güçlerini yükseltmek için geri plana ittikleri kalite çalışmalarına hız veriyorlar. 1983 yılında A.V. Feigenbaum'un "Toplam Kalite Kontrolü" isimli kitabı kalite kavramına yeni bir yaklaşım getiriyor. Feigenbaum, Toplam Kalite Kontrolü'nü, organizasyondaki kalite ile ilgili bütün çalışmaların, hep birlikte müşterinin istek ve gereksinimlerine verimli bir şekilde odaklanmasını entegre eden bir sistem olarak tanımlıyor. Toplam Kalite Yönetimi Felsefesi de, katılımı ve kurumsal bilginin yönetimini çok iyi entegre eden metodolojisi ile her sektördeki kuruluş için önemli gelişme fırsatları sağlamaya başlıyor (Erdoğan 1995).

Bugün Japonya mal üretimindeki verimlilik artışıyla ekonomik büyümesini desteklemeyi beklememekte ve hizmetler sektöründeki verimliliği artırmayı araştırmaktadır. İnsanların hizmetler sektöründe daha çok istihdamı önlenemez bir sürece dönüşmüş durumda. Çünkü kapital ve teknoloji, bu sektördeki insan gücünün yerini dolduramaz, ancak birer araç olarak kullanılabilir. Taylor'un yıllar önce tanımladığı "zekice çalışma" (ama çok çalışma değil) hizmetler sektöründeki verimliliği artıracak tek anahtar gibi görünmektedir. Bunun için "Görevimiz nedir? Neye ulaşmaya çalışıyoruz?" gibi soruları kendimize yöneltmeliyiz. Oysa mal üretiminde "İş nasıl yapılır?" sorusundan hareket etmek yeterlidir (Tahtasakal 1995).

Dünyadaki 9 kalite üstadından birisi olan Danimarkalı Claus MOLLER, her türlü kalitenin temelini kişisel kalitenin oluşturduğunu belirtirken, *insan faktörünü kalitenin temel unsuru olarak öne çıkarmaktadır*. Moller'e göre kişisel kalite, tutum ve davranışlar, verimlilik, kişinin kendini iyi hissetmesi ve özgüveni için temel oluşturuyor.

"Değişin ya da yok ol" temel ilkesini savunan Moller, değişimi gerçekleştiremeyenlerin belli bir süre daha varlıklarını sürdüreceklerini, ancak değişime karşı koymanın yok olmayı engelleyemeyeceğini savunuyor. Değişimin kısa vadede olumsuz sonuçlar doğuracağını vurgulayan uzman, işletmelerin önce olumsuz sonuçlara katlanıp, değişimi anladıktan sonra ortaya çıkan fikirlerle gelen güzel sonuçları göreceklarını savunuyor.

Aynı Moller, 10.12.1996 günlü seminerinde, "Türkiye'de insanların genelde, iyi oldukları için değil, aile bağları ya da tanıdıkları olduğu için yükseldiğini ve bunun da kaliteyi düşürdüğünü" söylüyor. Ayrıca Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girebilmesi için şirketlerin kaliteye daha da önem vermesi gerektiğini belirtiyor.

Moller, Türkiye'de çalışanlara fazla yatırım yapılmadığını düşünüyor. Yönetenlerle çalışanlar arasında koşullar açısından çok büyük farklar olduğunu söyleyen Moller, "Kimi yöneticiler birinci dünyada yaşarken, pek çok çalışanın üçüncü dünyada yaşadığını görüyoruz. Bu yüzden Türkiye'ye gelişmekte olan bir ülke demek doğru olur mu bilmiyorum" diyor. Türkiye'de yöneticilerin genelde kontrolü ellerinde tutmaktan hoşlandığını ve fazla hiyerarşik davrandığını belirten Moller, bu düşünce tarzının değişmesi gerektiğini vurguluyor (Akbaş 1996b).

Bir başka kalite uzmanı Keki R. BHOTE, işletmelerin Toplam Kalite Yönetimindeki (TKY) başarıyı sağlayacak 12 unsurun hepsine eşit derecede önem vermeleri ve bunları uygulamaları durumunda başarıya ulaşabileceklerini savunuyor. Bu unsurlar yönetim, organizasyon, sistemler, ölçüler, araçlar, müşteriler, tasarım, çalışanlar, hizmetler, saha, üretim ve sunanlar olarak sıralanıyor (Akbaş 1996a: 16).

Bhote bu alanların hepsine yönelik toplam kalite uygulamalarının işletmeleri dünya çapında kaliteye götüreceğini düşünüyor. Dünya çapındaki toplam kalite yönetimlerinin başarılı uygulaması da şu gibi olumlu sonuçlara yol açıyor:

- Neredeyse sıfır hatalı üretim
- Toplam maliyetlerde yüzde 2 ile yüzde 10 arasında azalma
- "Müşteri tatmini" kavramından "müşteri mutluluğu" kavramına geçiş
- Çalışanlarda "Yaşasın Pazartesi" kavramına geçiş

- Karda, pazar payında, üretim ve büyümede büyük artışlar.

Buradan da anlaşılacağı gibi, artık sektörler ve işletmeler bazında toptan kalite yönetimi anlayışları belirleyici olmaktadır. Bu anlayış, şirketlerin üretimden pazarlamaya, müşteri ilişkilerinden personele kadar her departmanda kaliteyi yakalaması olarak tanımlanmaktadır. Toplam Kalite Yönetimi'nde yöneticilik dışında kalite mühendisliği de ön plana çıkmaktadır. Artık aranan, üretim için gerekli malın ve ekipmanın sağlanmasından üretimin son aşamasına kadar kalitede güvence yaratılması, bu çerçevede *kalite güvence mühendisliğinin* yaratılmasıdır.

Dünya çapında uygulanmakta olan TKY sistemlerini eleştiren Moller ise, TKY'nin uygulandığı durumların %97'sinde çeşitli nedenlerden dolayı başarısızlığa uğrandığını belirtiyor. Bunun üst yönetimin katılım eksikliği, entegrasyon azlığı, çalışanların istekli olmaması ve insan boyutuna yeterince özen gösterilmemesinden kaynaklandığını söyleyen Moller, insan boyutunun daha çok vurgulanması gerektiğini belirtiyor.

İnsan faktörünün kalitenin temel unsuru olduğunu düşünen Moller'e göre, bu yaklaşım kalite anlayışını güçlendirirken, çalışanlarının kişisel gelişimini sağlamak ve takım ruhu oluşturmak gibi bazı ortak değerler yaratıyor. "Her türlü kalitenin temelini kişisel kalite oluşturur. Kişisel kalite, tutum ve davranışlarınız, verimliliğiniz, kendinizi iyi hissetmeniz ve özgüveniniz için esastır" diyen Moller, herkesin kendi çapında, gurur duyacağı bir kalite düzeyine ulaşması gerektiğini düşünüyor (Akbağ 1996b).

Görüldüğü gibi kalite konusunda farklı yaklaşımlar ve ekoller olsa da, bunların hiçbiri kalite konusunun önemini azaltmıyor, tersine konuyu daha iyi temellendirme çabaları olarak ortaya çıkıyor. Kalite konusu, yukarıda sıralanan diğer unsurlar gibi, bugün ve sonrasında işletmeler ve kurumlar bazında girilecek yeniden yapılanma çabalarında yol gösterici en önemli bileşenlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Kurumun tüm organizasyon şemasının oluşturulmasından, en alt düzeyden tepeye kadar (bu hiyerarşi anlamında değil) tüm insan kaynaklarının örgütlenmesine kadar tüm süreçlerin *kalite merceğinde* biçimlendirilmesi artık kaçınılmazdır.

Yani kalite, günümüzde, değişimin itici unsurlarının en önemlilerinden birisidir. Anlatılanlardan görülebileceği gibi, şimdilerde kalitenin kavranışı, hedef kitleyi ilk sıraya oturtturarak, işletme ve kurum yönetimlerini, bunların yönetim ve yapılanma stillerini, kurumsal ve yönetsel davranışlarını, organizasyon yapılarının yanısıra insan kaynaklarının örgütlenmesini kökten değiştirmeyi hedeflemektedir. Bunun sektörümüz açısından da fark edilmesi zamanı gelmiştir.

SEKTÖRDE EĞİTİM - YENİ BAŞTAN

Beş önemli dayanakla çerçevesi çizilmeye çalışılan paradigma, bize bir değişim zorunluluğu noktasında olduğumuzu göstermektedir. Biz istesek de istemesek de, bu paradigmanın içindeyiz. Ufak tefek revizyonlarla, değişimle değil ama değişikliklerle oyalanarak önümüzdeki sürecin içinde yer almamız olası görünmüyor...

Bu durumda değişim nereden başlamalıdır? Değişimin insan düzeyinde başlaması gereği kanımca genel kabul görecektir... İnsan düzeyinde değişimin çerçevesi ise eğitileme belirlenecektir.

Ancak, kabul etmek gerekir ki, 1981 yılından bu yana, yani YÖK'ün yürürlüğe girmesinden sonraki süreçte, genel olarak ülkemizdeki üniversite düzeyindeki eğitim, özel olarak da haritacılık eğitimi kan yitirmeye başlamıştır. Bugün geline nokta yalnızca yüksek öğrenim değil, okul öncesi dönemden başlayan eğitim süreci içler acısı durumdadır. Dünyada 8 yıllık temel eğitimi kurumsallaştıramayan 10 ülkeden birisi olma aybının altında ezilmemiz gerekirken, "şura" kararlarına karşın bazıları 5+3, 3+ bilmem ne formüllerini tartışıyor.

6 Kasım 1981 yılında yürürlüğe giren YÖK Yasası, tasarı durumunda ve yürürlüğe girdikten sonra ülkemizde en çok tartışılan yasalardan birisi olmuştur. Ayrıca bu yasa ve ilgili mevzuat o kadar çok değiştirilmiştir ki, dönem dönem üniversitelerde bir "işlerlik bunalımı" yaratmış, ünvanlarda, sınıf geçmelerde v.s. farklı statülere neden olmuştur. Dönemin askeri iktidarı, kendisine hak gördüğü bir yeniden düzenlemeyi ve mecra değişimini üniversitelerde uygulamaya koymuştur. 1980 öncesi ortam için üniversiteyi sorumlu tutan bir anlayış, bu nedenle o kurumu üniversite yapan omurgayı kırarak işe başlamıştır.

Ancak buradaki soru şudur: Bu yapılırken toplumun eğilimleri ile evrensel yönelişler ne oranda gözetilebilmiştir? Bu düzenlemeler, 1980'li yıllarda

- Dünyada temsili demokrasinin yerini katılımcı demokrasiye bırakma yoluna girdiği,
- Başta temel insan hakları konusu olmak üzere özgürlükler konusundaki duyarlılığın güçlendiği,
- Merkezîyetçiliğin yerine yerelleşme eğiliminin güçlendiği,
- Sanayi toplumundan bilginin toplumsal yaşamda belirleyici olduğu bir sürecin başladığı,
- İşgücü ağırlıklı teknolojinin yerini yüksek teknolojinin aldığı,
- Bilimsel-teknolojik gelişmelerin artık gündelik yaşamımızı bile doğrudan etkilemeye başladığı

bir dünya konjonktürü içinde YÖK tarafından üniversitelerimize dayatılmıştır. Yani sayılan genel yönelişlerin tersine yeğlemeler temeline oturmuş bir anlayış üniversitelere ve eğitime el atmıştır.

Amacım uzun uzun YÖK dönemini değerlendirmek değildir. Ama toplumsal belleği zayıf bir ülkenin insanları olarak bu anımsatmayı gerekli görmekteyim.

Bugün eğitimde sorun kişilerden çok bir sistem sorunudur. İlk, orta, lise ve yüksek öğrenim düzeyinde yapılan yeğlemeler, sistemlidirler ve demokratik ve açık olmayan dönemin ürünüdürler. Bunlar genel olarak ülkemizdeki eğitim sistemini çağdaş olmayan bir mecraya soktukları gibi, sektörün eğitim kurumlarını da sektörün kontrolü dışına çıkarmışlardır. Bunu saptamak gerekmektedir.

- Sektörde kaç tane Meslek Okulu'nda haritacılık eğitimi verilmektedir?
- Kaç tane Meslek Yüksek Okulu vardır?
- Kaç tane üniversitede lisans ve yüksek lisans düzeyinde mühendislik eğitimi verilmektedir?
- Buralarda eğitim verenlerin nitelikleri ve yeterlilikleri hangi düzeydedir?
- v.s.

Bu sorulara tam yanıt veremeyen bir sektör, nereden çıkıp geldiğini bilemediği insan gücüyle 21. Yüzyılı karşılama hazırlığı içinde olduğunu söyleyebilir mi?

Bize bağlı olan ve olmayan dengeler içinde yol almak durumundayız. Eğer herşeyi yönetenlerden ve Ankara'dan bekleyeceksek o zaman yapacak bir şeyimiz de yok demektir. Beklemekten başka... Hatta bu kurultayları bile yapmaya gerek yoktur. Yok eğer içimizde biraz olsun değiştirme gücümüz olabileceğine inancımız kaldıysa o zaman oturup uzun uzun düşünmeliyiz... Birkaç ay kayıp değildir. Yılları yitirip gittiğimiz ve önemsemediğimiz bir ülkede ayların hiç önemi yoktur.

Sektörel yeniden yapılanma, bugün başlansa sonuçları yıllar sonra alınacak bir girişim olabilir. Bu yeni süreç ancak ya kendisini yenilemiş, ya da geleceğin değişen koşulları içinde ayakta kalabilecek ve onları da değiştirme bilincinde ve direncinde olabilecek, iyi eğitilmiş kadrolarla olanaklı olabilecektir.

Bu kadroları, orta öğretim ve yüksek öğretim düzeyinde yetiştirmeyi amaçlayan bir sektör, kanımca şu çelişkileri ve diğerlerini saptayarak ve bunlara yanıt arayarak işe koyulmalıdır:

1. Eğitim sistemiyle, eğitim sisteminin ürünü ile, yani sonuçta bizlerle yaşanan gerçeklik ve evrensel yönelişler arasındaki çelişki

2. Eğitim yönetiminin çağdaş felsefesiyle alışılmış tutucu ve değişmez eğitim yönetimi arasındaki çelişki
3. Bilimsel teknolojik devrimin gerekleri ile geleneksel yaklaşımlar arasındaki çelişki
4. Mühendis ve diplomalı olmakla aydın insan olmak arasındaki çelişki
5. Merkezi devlet yapısıyla yerelleşmenin artan önemi arasındaki çelişki
6. Demokrasi anlayışındaki temel çelişki
7. Değişme zorunluluğunun ağırlığı ile değişmemenin dayanılmaz hafifliği arasında çelişki

Bu çelişkilerin hak ettikleri karşılıkları bulabilmeleri için, sistemin kökten yeniden düzenlenmesi gereğini vurgulamak gerekiyor... Fakat tam da bu noktada, bir temel çelişkiyi ortaya koymak gerek: Ülkemizde, toplumun birçok alanı açısından geline bugünkü noktada *"değişimin zorunluluğu ve kaçınılmazlığı ile, değişememe arasındaki"* çelişki... Temel çelişki budur... Bizde *değişimlerle* ilgilenme yerine *değişikliklerle* ilgilenme eğilimi egemendir. Doğramacı gidince herşey düzelmedi. Çünkü sorun sistem sorunuydu...

10 Ağustos 1995 Perşembe günü, üniversite sınav sonuçları ile ilgili bir haberde, kamuoyu değeri pek yüksek olamamış olan bir haber yayınlanır: Üniversiteye giriş sınavında genel başarı oranı geçen yıla oranla ciddi bir düşüş göstermiştir. Ama asıl düşüş fen ve matematik dallarındadır... Matematiği sevmeyen ve matematikten anlamayan bir kuşak gelmektedir... Ve bu kimsenin umurunda değildir... Matematik antipatik geliyor, gösteriliyor... Ama matematik ve temel bilimler temeli olmadan başarılı teknik eğitim olamaz. Öncelikle bunun altının çizilmesi gerekiyor.

Kanımca bugün, mühendislik eğitimi, bilimsel-teknolojik devrim temeline oturmak ve oturtulmak zorundadır... Bunlara dayalı bir eğitim ise, güçlü temel bilimler altyapısına dayanmak zorundadır... Toplumların büyük oranlarda bilimsel-teknolojik gelişmelere göre yeniden biçimlendiği bir süreci yaşıyoruz...

Bilgi, yukarıda da belirtildiği gibi, 2000'li yılların toplumunun adı olarak konuluyor bazılarınca... 1980'lerde bilgi konusunda şu değerlendirmeler yapıldı; bilgi, emek, anamal ve üretim araçlarının yanında 4. bir üretici güçtür dendi. Ama bugün bilginin soyut gücü yerine şu değerlendirme yapılmaktadır: Bilgi tek başına bir güç değildir. Ama onunla iyi donanmış ve onu iyi kullanabilen kişi bir güçtür.

Önümüzdeki süreci belirleyen temel karakteristiklerden biri şu olacaktır: Bir ülkenin, kurumun ya da kişinin bilgi üretmekte ve edinmekteki becerisi ve çabukluğu en önemli rekabet avantajı ve alanıdır. Kişiler, kurumlar ya da toplumlar doğru bilgiye ne kadar hızlı ulaşırlarsa, rekabet etme şanslarını da o kadar yükseltmiş olacaklardır. Bunu bugünden görmek zorundayız.

Öte yandan üretim süreçlerinin yüksek teknoloji temelinde yeniden yapılandırılması üretilcek mühendis konusunda bazı stratejik tercihler yapmayı artık kaçınılmaz kılmaktadır. Mühendis düzeyinde eğitimin temel sorunlarından birisi "hangi gereksinimlere yöneltilmiş", "nasıl" bir mühendis sorularıdır. Bunlar konusunda yeğlemeler ortaya konmadan, harala-gürele eğitim yapmak bilimsel-teknolojik devrim yönelişleriyle çelişmektedir.

Bunların yanı sıra, gelişen ekonomik değişimi ve işletme bilminde ortaya çıkan tartışmaları da değerlendirmek gerekmektedir. Önümüzdeki sürecin işletmelerle ilgili en önemli dinamiklerinden birisi, hantal, büyük ve merkezi işletme yapılarının parçalanmasıdır. Bu parçalanma öyle ekstrem noktalara vardırılmaktadır ki, en ideal işletmenin bir kişiden oluştuğunu savunan yönetim ve işletme bilimciler vardır. Bugün işletmelerde tartışılan temel konular: *verimlilik, ekonomiklik ve üretkenlik* konularıdır. Mühendisin bunları değerlendirebilecek bir altyapıya sahip olması gerekir.

Bu nedenle mühendislik eğitiminin, yalnızca teknik bilgilerle sınırlı kalmaması, değişen işletme anlayışlarına uygun olarak genel düzeyde işletmecilik, yöneticilik, insan kaynaklarının yönetimi konularını da içerecek biçimde yeniden düzenlenmesi gerekir.

Hatta haddime olmayarak benden eğitim izlenceleri ile ilgili bir öneri yapmam istenirse, izlencelerde bir ilk sınıflarda Mesleğe Giriş, son sınıflarda Meslek Tarihi ve 21. Yüzyıl Ütopyası başlıklı derslerin konulmasını önerirdim.

Ama kanımca çok önemli bir nokta da eğitimin felsefesinin değişmesi gereğidir. Üniversiteler, son zamanlarda, ilgili birimlerinde temel eğitimi, yani o bilimin kültürünü verme yoluna gitmektedirler. Bu kültürün amacı, bilgi nasıl elde edilebilir, nasıl değerlendirilir, nasıl yönelendirilir temelleri üzerine oturuyor. Eğer doğru kültür alınıyorsa, kişi evrensel olmakta, kişi pozitif bilime inanan, yani denenmiş ve sonucu kanıtlanmış bilgilerle donanmış sayılıyor.

Bugün eğitilmiş kişi, nasıl öğrenileceğini öğrenmiş ve yaşam boyu sürekli öğrenmeyi ve kendisini geliştirmeyi alışkanlık haline getirmiş kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu, diplomalı olmanın çok ötesinde bir tanımlamadır.

Eğer bu bilim kültürü iyi temellendirilirse, esas verim eğitimin bittiği andan başlayacaktır. Bizde şimdi yanlış anlaşılan şey, lisans düzeyindeki uzmanlık eğitiminin, diploma alımıyla bittiği inancıdır. Oysa uzmanlık eğitimi diploma alımıyla bitmez, ancak başlar.

Bunun başka anlatımı, eğitimin diploma almaya indirgenmekten kurtarılmasıdır. Daha önemlisi mezun olan kişi, yaşamın içinde hem kendisini hem de mesleğini yeniden üretebilecek bir kişisel-toplumsal-mesleksi bakış açısına sahip olabilmelidir. Yoksa aşure örneği, mesleki olarak her şeyin öğrencinin beynine atıldığı bir eğitim felsefesi artık geride kalmalıdır.

Kuşkusuz eğitim izlencelerinin yapısı da, salt mühendislik formasyonu almış insanlar yetiştirmek olmamalıdır. Mühendis adaylarını yaşamın içinde bocalayan, ne yapacağını şaşırان insanlar olarak yetiştirmek onlara yapılacak bir haksızlıktır. Artık aydın insan yetiştirmek, mesleğine-yasadığı topluma karşı sorumluluklarını bilen, bunların bilincinde olan, mücadele potansiyeli kazanmış insanlar yetiştirmek temel olmalıdır.

Bir tümcelik bir değerlendirme, yukarıdaki paradigma içinde değerlendirildiğinde **sektörel yeniden yapılanmanın temeline, çağdaş beyinler üreten eğitim dizgesi oturmaktadır.**

SEKTÖRDEKİ ESKİMELER

Ülkemizde genel olarak ve özel olarak da sektörümüzde bazı şeyleri yazmanın ve bazı şeyleri söylemenin bedeli vardır. Susmak da bir siyasal ya da mesleki tarzdır. Kulislerde konuşmak da bir yeğlemedir. Bilinçli olarak tüm olayların dışında kalmak da bir yaklaşımdır. Hiç kimseyle ve hiçbir kurumla kötü olmamaya çalışmak da bir yapının yansımasıdır, üstelik de ustalık ister. Hep söyleyeceği birşeyler olup da, bunları hep içinde tutmak çok sıkıntılı bir şey olsa gerekir. Belki de bunların hepsini anlayışla karşılamak gerekir.

Bizim sektörümüz sonuç olarak ülkemizin bir parçasıdır. O nedenle bazı özelemlerimizin hangi zaman diliminde ve hangi koşullarda yaşam bulacağını kestirmek zor olmaktadır. Ama birşeyi kanımca öğrenmeden, bazıları yanlış bile olsalar, aşağıdaki saptamaları anlamak zordur: **Eleştiri...**

Güçlü felsefe ve dolayısıyla güçlü eleştiri ve hoşgörme gelenekleri olmayan bir tarihsel geçmişimiz vardır. Bunun izleri bugün için de varlıklarını sürdürmektedir. Bunların varlıklarını sürdürdükleri bir ortamda, değişimin kıvılcımını çakmak zorlaşmaktadır. Ama eleştiri kültürü olmayan bir ortamda değişimi tartışmak da çok zordur.

Kuşkusuz birbirimizi anlamaya çalışarak düşünceleri tartışmalıyız. Bu anlamda **söylem** önem kazanmaktadır. **Sözcükler** önem kazanmaktadır. **Dil** önem kazanmaktadır. Ama zaman zaman

bunların baskısı altında kalındığında, gerçek söylenmek istenenin dillendirilememesi sorunları da yaşanmaktadır.

Bazı tasarruflarından dolayı beni düş kırıklıklarına uğratan meslektaşlarım olsa da, kesinlikle kişileri unuttuğumda ve çıkarsamalar yaparak genellerde dolandığımda, dolambaçlı yollara başvurmadan sıralamak istediğim sektörümüzdeki bazı eskimler şunlardır:

- Mesleğe bakışımız eskimiştir...
- İnsan malzememiz eskimiştir (birçok yaşlı yapı eskimemiş olabilir, söylenmek istenen yaş değil)...
- Kurumların "teşkilat" yasaları ve şemaları çok eskimiştir...
- Kurumlar ve onların sektör içi konumlanışları eskimiştir...
- Sektör içi yetki dağıtım anlayışları ve mekanizmaları eskimiştir...
- Sektör içi iletişim mekanizmaları (sahi onlar var mıydı?) eskimiştir...
- Organizasyon yaklaşımlarımız (Örn: Bu Kurultayın organizasyonu) eskimiştir...
- Eğitim izlenceleri, eğitimin örgütlenişi, eğitim kurumlarının birbirleriyle ilişkileri modeli eskimiştir...
- Eğitim kurumlarındaki ünvan dağıtım modelleri ve alışkanlıkları eskimiştir...
- Özel sektör özel sektör olamadan kendisini eskimiştir...
- Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası'nın işleyişi ve işletilişi eskimiştir...
- Harita bilgilerini kullanma ve kullandırma mentalitesi eskimemiş, çağın gerisinde kalmıştır...
- Sektörün tüzel altlıkları fersudelenmiştir...
- Bunların bazılarını tartışamama mantığı da eskimiştir...
-
-
-

Çok mu insafsız davranıyorum? Evet, öyle davrandığımı farkındayım... Ama şöyle de davranılabileceğini bilecek kadar da koşulların farkındayım:

Sektörde umutlu gelişmeler var, yavaş da olsa birşeyler kazanıyoruz... Kaplumbağa hızıyla da olsa birşeyler değişiyor... En azından 30 yıl önceye göre iyi durumdayız... Sayımız 5000'lere, özel sektör kurumlarımız 2000'lere vardı... GPS'lerimiz, bilgisayarlarımız, yazılımlarımız var... Artık çelik şerit metrenin sıfırını tutmak, ya da rapido ile yazı yazmak zor geliyor... Artık mühendislik eğitimi veren sayısını bilemediğimiz kadar çok kurumumuz var... Yani iyi niyetli olmamız için nedenler çoğalıyor...

Kuşkusuz böyle düşünmek de söz konusu olabilir.. Ama bu tavrın yitirdiklerimiz hanesine yazdırdıklarına da bakmak gerekmez mi?

Bu yaklaşımın bu yazının genel çerçevesine bakıldığında yadırganabilir: Yadırgayanlara da saygı duyuyorum... Ama bilinmelidir ki, sektörle ilgili özelemlerin ve özelemlerimin büyüklüğü, beni ve yakın ilişkide olduğum birçok meslektaşımı üzmemekte, hırçınlaştırmakta, söylem açısından sertleştirmektedir.

Evet sektörün bugün içinde bulunduğu durum bana acı vermektedir... Özeleştirme yapması gerekenlerin ya susmaları ya da küresel konuşmaları ise bu acıma tuz ekmektedir...

♣ DEĞERLENDİRMELER-SAPTAMALAR

Şimdiye değin söylenenleri çok kısa da olsa özetlemekte yarar vardır:

- Dünya ve ülke dengeleri değişmiştir. Yeni Dünya Düzeni koşullarında devlet yapılarının ve onun kurumlarının sorgulanmasına tanık olmaktadır... Katılalım ya da katılmayalım yeni bir sürecin içindeyiz...

- Bilimsel-teknolojik devrim ve onun ürünleri sektörleri, onların kurumlarını, işleyişlerini ve sektör içi-dışı ilişkileri önemli ölçüde etkilemekte, belirlemekte ve değişime zorlamaktadır.
- Bu iki faktörden çokça etkilenerek, daha doğrusu bu iki faktörün şemsiyesi altında hazırlanmış olan VII. BYKP, devletin ve onun kurumlarının yeniden yapılandırılması konusunda resmileşmiş saptamalar, kabuller ve hedefler içermektedir.
- HABITAT II, ardından gelen yeni süreç için yeni bir diyalog ve katılım tortusu, mekanla ilgili sektörler için de iyi değerlendirilmesi gereken çerçeveler bırakmıştır.
- Kalite konusunun bugün ele alınış çerçevesi de, sektörde bir yeniden düzenleme tartışmasında gözetilmesi gereken önemli parametrelerden birisidir.
- Sektörde eğitimin ucu-başı kaybolmuştur. Bu tehlike ortada iken sektörle ilgili eğitimin meslek okulları düzeyinden başlayarak doktora kadar yeni baştan ve değişen koşulların gereksinimleri ve gelişme eğilimleri doğrultusunda köktenci biçimde yeniden ele alınması gereği vardır.

🍏 ÇÖZÜME YAKLAŞIM

Sektörde yeniden yapılanmanın paradigmasını ele almaya çalıştığım bu deneme yazısında, önceki bölümde yaptığım çok özet değerlendirme bile, bir değişim zorunluluğunun eşliğinde olduğumuzu göstermektedir.

Dünyada dengeler, kurumlar ve yapılar artık çok daha hızlı bu eşığe gelmektedirler. Bu değişim eşliğinde sektör olarak durabiliriz de... Ne olur ki? Yer yerinden oynamaz ya...

Ama toplumlarına, sektörlerine ve gelecek kuşaklara karşı sorumluluklarıyla mezara girecek olanların bu eşikte durup pineklemeyi kabullenmeleri olanağı yoktur. Yetkiyi ellerinde tutanlara yardımcı olma, onları uyarma görevinin yerine getirilmesi gerekir.

Sektörün kimliğinin belirsizlikten kurtarılmasının yanı sıra güçlendirilmesi zamanı çoktan gelmiştir. Bir *değişim projesi ve projeksiyonu* yaptığımızda bu nokta önemli bir hedef noktası olarak ortaya çıkacaktır. Kuşkusuz bu satırların yazarı akşamdan sabaha, hatta 1-2 yıl içinde sektörde köktenci değişimler beklemenin ham düşü içinde bu satırları yazmamıştır. Ama "*değişin ya da yok olun*" diyen Moller'in uyarısını hep ulaşılabilir bellekte tutarak bu satırları yazma gereği duymuştur.

Burada "*şunlar, şunlar ve de bunlar yapılmalıdır*" denmeyecektir. Ama *nelerin, nasıl, kimlerle ve hangi projeksiyonda yapılacağını nasıl konuşacağımızı artık belirlemeliyiz. Tek önerme budur. Yani bir yöntem tartışması başlatmalıyız.*

Yoksa bazı kurumlardan meslektaşlarımızın çok iyi niyetlerle yaptıklarına inandığım bazı kurumsal yapılanma ya da tüze taslaklarının elimize geçtiğinde duyduğumuz coşkusuzlukla bir yere vurdurulmaları olası görünmemektedir.

Yeni ve değişik katılım mekanizmaları bulunmak, işletilmek, çalışma yöntemleri farklılaştırılmak, hakedenlerle değişim uğraşlarını örgülemek gerekmektedir.

Bu güzel coğrafyanın üzerinde yaşayan insanlar olarak yaşadıklarımız bizi mutlu etmemektedir. Gelişen olaylar, ortaya çıkan gerçekler, en yetkili olanların açıklamaları, gündem oluşturmalar ve gündem sapırmalar umutları, kabul etmek gerekir ki, törpülemektedir. Yakınma duvarları örüyoruz hergün yeni baştan... Böyleri koşulların içinde hepimizin içinde olduğuna inandığım *bir gücün ahl durumunda kaldığını* düşünüyorum. Bu güçleri birbirine ekleyecek bir *sektör iradesi* oluşmalıdır.

Aslında *bu kurultayların böylesi iradeler oluşturma ve sektörel eylem planları yapma* görevleri ve hedefleri olmalıdır. Kararlar alan ve sektörü en azından *ahlaki* olarak bağlayan sonuçlara erişebilmeliyiz. Yoksa aynı sorunları çoğu kez aynı isimlerle, belki aynı sözcüklerle ve aynı sonuçlara vararak ele aldığımızda bir gelişme eğilimi içinde olduğumuzu savlayamayız.

Değişik bir kurultay yapmış oluruz. Ama değiştirici bir kurultay yapmış olmayız. Çünkü her değişiklik değişim getirmiyor...

Karşı karşıya bulunduğumuz paradigma, bizlere değişmek zorunda olduğumuzu, değişimi örgütlemek zorunda olduğumuzu, değişimi istemek ve değişime zorlamak zorunda olduğumuzu göstermektedir... Tersi durumda "varız" diyemeyiz...

▲ KAYNAKÇA

AKBAY, S.

1996a: *Toplam Kalite Yönetiminin Sırrı*, Radikal Gazetesi, Yönetici Köşesi, 20 Kasım 1996.

1996b: *Torpil Kaliteyi Düşürüyor*, Radikal Gazetesi, Yönetici Köşesi, 12 Aralık 1996.

AREN, S.

1995: *Yeni Toplumsal Değişme Dinamikleri Üzerine*, Yeni Marksizm ve Gelecek, Sayı: 5, Bahar 1995, s: 5-8.

ATMACA, G.

1996: *Teknoloji Fetişizmi (Teknoloji Teknoloji İçin mi, İnsan İçin mi?)*, Radikal İki, Pazar Dergisi, 17 Kasım 1996, Sayı: 6, s: 16-17.

BAKIRTAŞ, T.

1996: *İktisadi Gelişme Sürecinde Kamu Harcamaları -Türkiye Örneği-*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bölümü, Doktora Tezi, İstanbul 1996, 75 s.

BAKIRTAŞ, T.-TOP, S.

1996: *Türkiye'nin Teknolojik Gelişim ve Üretim Yapısı İçin Yeni Bir Süreç Önerisi*, UTESAV Araştırma Raporları 1, Uluslararası Teknolojik, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Vakfı, 1996, 32 s.

DPT

1995: *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)*, Resmi Gazete 25 Temmuz 1995, Sayı: 22354 Mükerrer.

DRUCKER, P. F.

1994: *Kapitalist Ötesi Toplum*, İnkılap Kitabevi, 1994, 303 s.

ERDOĞAN, İ.

1995: *Kalitenin Kontrolü Değil Yönetimi Önemli*, Yeni Yüzyıl Gazetesi, Perspektif Sayfası, 15 Ekim 1995.

GÖKER, A.

1990: *Çağımız Bilim ve Teknolojisine Kısa Bir Bakış*, Marksizm ve Gelecek, Kış 1990, Sayı: 3, s: 19-31.

HKMO

1996: *İnsan-Toprak İlişkilerinde Değişmeler ve Kent Mekanındaki Yansımaları Raporu*, İnsan-Toprak İlişkilerinde Değişmeler ve Kent Mekanındaki Yansımaları Paneli, HABITAT II Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Forumu, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, 9 Haziran 1996/13.00-16.45, Taşkışla-İSTANBUL, 37 s.

SİRMEN, A.

1996: *Habitat ve ABD*, Milliyet Gazetesi, 8 Haziran 1996.

TAHTASAKAL, T.

1995: *Kalitede 21. Yüzyıla Damgasını Kim Vuracak?*, Yeni Yüzyıl Gazetesi, 2 Ekim 1995, Perspektif Sayfası.

TAN, Ü.

1996: *Bilimi Bekleyen Tehlikeler Üzerine Düşünceler*, Cumhuriyet Bilim Teknik, Sayı: 504, 16 Kasım 1996, s: 6-7.

TORUNOĞLU, E.

1996: *İstanbul Deklerasyonu ve Dünya Biziz*, Birlik Haberleri, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yayını, Yıl: 23, Ağustos-Eylül-Ekim 1996, s: 26.

ÜRGÜPLÜ, M.

1996: *Küreselleşme, Ulus Devlet ve Habitat*, Birlik Haberleri, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yayını, Yıl: 23, Ağustos-Eylül-Ekim 1996, s: 27-29.